

תוכן העניינים

1. מבוא	2
2. קנאביס: היסטוריה של שימוש, איסור ולגליזציה	3
2.1. הדרך לאיסור	4
2.2. החקיקה מול המציאות	9
3. לגליזציה: הדילמות הערכיות-מוסריות	13
3.1. הטענות נגד הלגליזציה	14
3.2. הטענות בעד הלגליזציה	15
4. תיאוריות הצדק והלגליזציה	18
4.1. תיאוריית הצדק של ג'ון רולס	18
4.2. הגישה הליברטריאנית	23
4.3. גישת היכולות	24
4.4. גישת שיפוט תועלתני	26
5. סיכום	27
ביבליוגרפיה	29

1. מבוא

תעשיית המריחואנה מגלגלת מיליארדי דולרים בשנה. יש נתונים האומדים כי בשנת 2021 תעשיית הקנאביס תגלגל קרוב ל-30 מיליארד דולר בשנה ובשנת 2025 אף תגיע לכ-50 מיליארד דולר בשנה (Ali et al., 2013). ללא ספק מדובר בנתונים מספריים מדהימים ובקצב גידול נאה לכל הדעות. אולם במדינות רבות השימוש בסמים קלים, ובפרט זה במריחואנה, אסור על פי החוק. כתוצאה מכך, מיליוני אזרחים נענשו ונענשים – לעתים קרובות בחומרה רבה – על שימוש בסמים קלים. רבים מאנשים אלה נענשו על החזקת סמים לשימוש עצמי. במשך שנים רבות, לא הציבור הרחב ולא הקהילה האינטלקטואלית לא הביעו הבנה למצוקתם של משתמשי הסמים אשר הועמדו לדין ולהורשע. ייתכן כי חוסר ההבנה נובע מפרופגנדה רחבה ארוכת שנים אשר ציירה את משתמשי הסמים כעבריינים ופושעים. ואולם, בשנים האחרונות ניתן להיווכח כי הולך וגדל השיח הציבורי בעולם בכלל ובמדינת ישראל בפרט בנושא לגליזציה של סמים קלים מסוג מריחואנה. תומכי הלגליזציה ומתנגדיהם מעלים טיעונים שונים אשר מתייחסים לתועלת ולנזקים פוטנציאליים הנובעים מלגליזציה (הסרת איסור מלאה) או אי-הפללה (הסרת איסור חלקית) של השימוש בסמים קלים. אך הטענות של אנשי שני המחנות אינם מבוססים אך ורק על התועלת או הנזק. תומכי הלגליזציה פונים אל תיאוריות הצדק השונות כדי ליצור מערכת טעונים והצדקות רחבה ומשכנעת.

מטרתי בעבודה זו היא לבחון את מידת המוסריות והצדק באימוץ של מדיניות ליגאליזציה של סמים קלים מגישות צדק שונות. שאלת המחקר היא "האם נקיטה במדיניות לגליזציה של סם המריחואנה היא מעשה צודק ומוסרי?". עבודתי בנויה משלושה פרקים מרכזיים. בפרק הראשון, אציג בקצרה את הרקע ההיסטורי והמדיני להתמודדות עם דילמת הלגליזציה של מריחואנה. בפרק השני אעמוד על הויכוח הציבורי סביב סוגיית הליגאליזציה של סם המריחואנה. בפרק השלישי אנתח את התפיסות והטענות של גישות צדק שונות בסוגיית הלגליזציה של סמים קלים. לבסוף, בפרק הרביעי, המסכם אבחן את נקודות הדמיון והשוני בין גישות הצדק השונות ואבקש להגיע למסקנה מוסרית בעקבותן. העבודה מבוססת על ניתוח הספרות האמפירית והעיונית שבוחנת את סוגיית הלגליזציה והשלכותיה.

ייתכן, כי עיון מעמיק בבעיית הלגליזציה מנקודת מבטן של תיאוריות הצדק יעניק, ולו במעט, הארות מעניינות ומחדשות דרכן ניתן יהיה להבין את מצבה של החברה המודרנית.

2. קנאביס: היסטוריה של שימוש, איסור ולגליזציה

בטרם אעמוד על הקשר בין תפיסות הצדק השונות והמאבקים הניטשים על הלגליזציה של סמים קלים, ראוי תחילה לשפוך אור על ההיסטוריה של השימוש בקנאביס, על התהליך שהוביל לאיסור השימוש בו ועל הלגליזציה במדינות אחדות.

2.1. הדרך לאיסור

קנאביס הוא אחד הצמחים שמלווים את האנושות כבר מאות שנים. על פי מיון טקסונומי מדעי, קנאביס הוא סוג צמח ממשפחת הקנאביים ומתחלק לשלושה זנים עיקריים: קנאביס סאטיבה (*Cannabis sativa*) קנאביס סאטיבה אינדיקה (*Cannabis sativa indica*) וקנאביס סאטיבה רודאליס (*Cannabis sativa ruderalis*). במשך מאות שנות ההיסטוריה האנושית, היו לקנאביס שימושים רבים, ביניהם ייצור שמן זרעים וסיבים. אולם בעידן המודרני קנאביס ידוע בעיקר בשל השפעתו הפסיכואקטיבית.

אין הסכמה בקרב החוקרים באשר למוצאו הגיאוגרפי של הקנאביס. ספרות מחקר מציעה כמה אזורים באסיה (דרום סיביר, אפגניסטן, הודו) כאזורים אשר בתחומיהם תורבת הצמח ומשם התפשט לאזורים אחרים באסיה (Clarke & Merlin, 2013). במהרה הפך הקנאביס לאחד הצמחים החשובים בציוויליזציה אנושית. כך, למשל, סינים מאמינים כי שליטיהם מיתולוגיים פו שי (Fu Xi), שן נונג (Shen Nong) והואנג די (Huang Di) שנחשבים למייסדי רפואה סינית מסורתית השתמשו בקנאביס כצמח מרפא (Ring, 2014). יש עדויות ארכיאולוגיות לשימוש בסיבי קנאביס על ידי אנשי תרבות יאנג-שאו (Yang-shao) (3000-5000 לפנה"ס), התרבות הניאוליתית בצפון סין. קנאביס נמצא גם בחפירות תרבויות ניאוליתיות מאוחרות יותר, כגון תרבות לונג-שאן (Lung-shan) (1900-3000 לפנה"ס). ממצאים ארכיאולוגיים מעידים כי קנאביס היה נוכח ברציפות בצפון סין מן התקופה הניאוליתית עד היום (Li, 1974). ייתכן כי שבטים הודו-איראניים השתמשו בקנאביס להכנת סומה (*soma*), משקה פסיכואקטיבי ששיחק תפקיד מרכזי בטקסיהם הדתיים (Russo, 2005).

ממרכז אסיה קנאביס חדר למזרח התיכון. הצמח מוזכר במקורות מצריים כבר במאה ה-16 לפנה"ס. חיבורים רפואיים ממצרים העתיקה ממליצים על קנאביס לפומיגציה (חיטוי באמצעות עישון). שרידי קנאביס נתגלו בשערות של מומיות מצריות מ-1070 לפנה"ס, אולם אין הוכחה לכך שהצמח היה נפוץ במצרים העתיקה. ידוע כי בצמח השתמשו במסופוטמיה העתיקה וחלק מהחוקרים טוענים כי קנאביס הוזכר אף בתנ"ך: "הַיּוֹדָה וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הִמָּה רִקְלִיךָ; בְּחֹטֵי מִנִּית וּפְנֵג וְדָבֶשׁ וְשֶׁמֶן, נְצִרִי, נְתָנוּ, מֵעֶרְבֶךָ" (יחזקאל, כ"ז, 17). יש טוענים כי "פֶּנֶג" המוזכר בפסוק זה הוא קנאביס ששמו שאוב מפרסית העתיקה (*bang*), אך רבים חולקים על דעה זו. כך או אחרת, שרידי קנאביס נתגלו בירושלים בקבר מהמאה הרביעית לפנה"ס (Wills, 1998).

קנאביס היה ידוע גם באירופה העתיקה. זרעי הצמח נמצאו בתחנות האדם הפרהיסטורי מהתקופה הניאוליתית בשטחיהן של גרמניה, אוסטריה, שווייץ ורומניה המודרניות. על פי היסטוריון יווני הרודוטוס (המאה החמישית לפנה"ס), המכונה "אבי ההיסטוריה", סקיתים (Scythians), קבוצת שבטי נוודים שתפסה שטח המשתרע